

Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen Korte mededelingen

Nieuwe vondsten van *Sehirus morio* in Nederland (Heteroptera: Cydnidae)

In de literatuur worden twee nauw verwante, zwartgekleurde *Sehirus*-soorten beschreven, die beide onder ruwbladigen (Boraginaceae) leven: *Sehirus luctuosus* Mulsant & Rey en *Sehirus morio* (Linnaeus). Stichel (1957-1962) vermeldt de volgende verschillen tussen beide soorten: *S. morio* is groter dan 9 mm (10-11,5 mm) en heeft geen bronsglans en *S. luctuosus* is kleiner (6-8 mm) en vertoont een zwakke bronsglans. Wagner (1966) geeft naast het verschil in grootte (*S. morio* 9-12 mm en *S. luctuosus* 5-7 mm) en bronsglans tevens verschillen aan in de lengteverhouding van het tweede en derde sprietlid (0,9-1,0 maal bij *S. morio* en 1,0-1,1 maal bij *S. luctuosus*) en in de omvang van de niet gepunteerde strook op de achterzijde van de kop (smal en niet tot aan de ocellen reikend bij *S. morio* en breed en tot de ocellen reikend bij *S. luctuosus*). Geen van deze kenmerken blijkt echt betrouwbaar. Behalve bovenstaande kenmerken geeft Wagner (1966) nog een tekening van de parameren van beide soorten, waarbij er op de langwerpige hypofyse van de paramer van *Sehirus morio* geen haren getekend zijn en op die van *S. luctuosus* wel.

De eerste auteur verzamelde op 30 april 1993 in de Amsterdamse Waterleidingduinen ter hoogte van Vogelenzang twee pikzwarte graafwantsen (Cydnidae). Het eerste exemplaar, dat onder slangenkruid (*Echium vulgare* L.) werd gevonden, betrof *Sehirus luctuosus*. Deze cydnide staat in Aukema (1989) vermeld voor alle Nederlandse provincies behalve Groningen, Drenthe, Overijssel en Flevoland. Onder ossentong (*Anchusa officinalis* L.) werd vervolgens een veel groter vrouwtje aangetroffen, dat verder een sprekende gelijkenis vertoonde met het eerste exemplaar. Dit zou

wijzen op *S. morio*, een soort die sinds 1950 niet meer in Nederland werd aangetroffen en alleen bekend is van in totaal vier vondsten uit de provincies Gelderland, Utrecht en Limburg (Aukema, 1989).

Op 10 juli 1993 trof de tweede auteur samen met G. Morseld een veel groter aantal cydniden aan onder ossentong, waaronder vier vrouwtjes van het grotere formaat. Op 17 juli werden ook op een wat noordelijker gelegen plek door de tweede auteur en J. H. Woudstra vele exemplaren van de vermeende *S. morio* onder ossentong aangetroffen: vier mannetjes, elf vrouwtjes en dertien larven van het vijfde stadium. De larven waren met kromhals (*Anchusa arvensis* (L.) Bieb.) eenvoudig op te kweken. Ook op 4 mei 1995 werd de soort weer in aantal onder ossentong verzameld.

Behalve het grootteverschil, kwam echter geen van de bovengenoemde kenmerken eenduidig overeen met de literatuur. Zo hadden sommige van de grote, onder ossentong verzamelde exemplaren ook haren op de hypofyse van de parameren. Zou het dan toch allemaal *S. luctuosus* zijn? De Duitse wantsenspecialist H. Günther stuurde de eerste auteur een serie cydniden toe, die zijns inziens zonder twijfel tot *S. morio* behoorden. Ook deze dieren leefden onder ossentong. Ze waren van dezelfde grootte als de vermeende *S. morio* uit de duinen, en sommige mannetjes bezaten eveneens haren op het uitsteeksel van de parameren. De onder ossentong verzamelde graafwantsen uit de duinen behoren dus naar alle waarschijnlijkheid tot *S. morio*. Het enige echte verschil tussen de beide soorten lijkt het grootteverschil te zijn. Als men niet naar het geslacht kijkt is er wellicht verwarring mogelijk tussen grote vrouwtjes van *S. luctuosus* en kleine mannetjes van *S. morio*, maar als mannetjes met mannetjes en vrouwtjes met vrouwtjes

worden vergeleken, zijn beide soorten goed uit elkaar te houden.

Zowel *Sehirus luctuosus* als *S. morio* zijn gebonden aan ruwbladigen (Boraginaceae). De eerste lijkt een voorkeur voor vergeet-mijnietjes (*Myosotis* sp.) te hebben en de tweede wordt vooral onder ossentong aangetroffen. Stichel (1957-1962) vermeldt voor *S. morio* echter ook nog veldhondstong (*Cynoglossum officinale* L.), bernagie (*Borago officinalis* L.) en slangenkruid. Bij koel weer verblijven beide soorten in het losse zand onder de planten, maar bij mooi en warm weer kunnen zij massaal te voorschijn komen. Ze overwinteren als volwassen dieren, die vroeg in het voorjaar te voorschijn komen om zich voort te planten. Hierna sterven zij en van eind mei tot in juli zijn er weinig of geen volwassen dieren aan te treffen.

Sehirus morio komt voor in Europa en delen van Azië, maar ontbreekt in Noord-Europa (Wagner, 1966). In België is *S. morio* een warmteminnende soort, die vooral langs de kust en in Zuid-België is aangetroffen. Na 1946 zijn er echter geen vondsten meer gedaan (Bosmans, 1975). In Luxemburg is de soort zeer zeldzaam (Reichling & Gerend, 1994). In Duitsland kwam *S. morio* slechts in het oosten en in het zuiden (het dal van de Nahe) voor (Wagner, 1966), maar in 1987 werd zij voor het eerst in Nordrhein-Westfalen gevangen, en wel op een braakliggend terrein van de botanische tuin in Keulen (Hoffmann,

1992). Uit het aangrenzende deel van Noordwest-Duitsland werd zij tot dusverre niet vermeld (Wagner & Weber, 1967).

Dankwoord

De auteurs danken dr H. Günther (Ingelheim) voor het beschikbaar stellen van materiaal van *Sehirus morio*.

Literatuur

- AUKEMA, B., 1989. Annotated checklist of Hemiptera-Heteroptera of The Netherlands. – *Tijdschr. Ent.* 132: 1-104.
- BOSMANS, R., 1975. Voorkomen van de Belgische wantzen I. – *Biol. Jb. Dodonaea* 43: 78-89.
- HOFFMANN, H. J., 1992. Zur Wanzenfauna (Hemiptera-Heteroptera) von Köln. – *Decheniana*, Beihefte 31: 115-164.
- REICHLING, L. & R. GEREND, 1994. Liste des Hétéroptères du Grand-Duché de Luxembourg. – *Bull. Soc. Nat. luxemb.* 95: 273-286.
- STICHEL, W., 1957-1962. *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen. II. Europa (Hemiptera Heteroptera Europaea)* 4: 1-838. Stichel, Berlin-Hermsdorf.
- WAGNER, E., 1966. Wanzen oder Heteropteren. I. Pentatomorpha. – *Tierw. Dtl.* 54: i-vi, 1-235.
- WAGNER, E. & H. H. WEBER, 1967. Die Heteropterenfauna Nordwestdeutschlands. – *Schr. naturw. Ver. Schlesw.-Holst.* 37: 5-35.

Dik Hermes, Drossaardstraat 24, 5663 ER Geldrop.

Berend Aukema, Plantenziektenkundige Dienst, Sectie Entomologie, Postbus 9102, 6700 HC Wageningen.